

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber Primvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

M. TVLLII CICERONIS p. 1
a.
EPISTOLARVM

AD
ATTICVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Libri hujus epistola partim ante consulatum Ciceronis, partim post consulatum scriptae sunt. Nam toto consulatus illius tempore Atticus Romae fuit, omnium consiliorum & actionum ejus monitor, adjutor & administrator. Porro illae, quae consulatum antecedunt, quae sunt numero novem, nimirum usque ad eam quae incipit, Teucris illa: nihil sane continent, quod ad historiam magnopere pertineat. Consequentes vero usque ad epistolam Nihil mihi. M. Messalla & M. Pisonem coss. datae, primum, rem Clodii narrant, ut domi C. Caesaris cum vestitu muliebri deprehensus fuerit, cum pro populo fieret: totumque de re illa iudicium, quo non modo praeter fas & equum, sed etiam praeter omnium hominum opinionem, absolutus fuit: deinde, quam mortuo plausu populus Romanus Pompejum exceperit e nobili illa Asiatica expeditione redeuntem. Nam cum nobiles homines, in iis L. Lucillum cum primis, haberet infensos: illos, quia hominis potentiam egre ferrent, adeo crevisse, ut jam formidabilis posset esse; hunc, quia erepti sibi triumpho de Mithridate, jam fere debellato, haberet memoria: non modo obtinere numquam potuit ut acta sua a populo confirmarentur, deque militum praemiis decerneretur: sed ne illud quidem, ut rebus ab se gestis recitandis plausus ex animo daretur. ep. XII. Quae quidem res omnium, quae deinceps secuta sunt, malorum fons & origo fuit. Nam quod nec per Messallam & Pisonem primo anno, nec per Metellum & Afranium, ex quibus hunc omnibus invitis per largitionem & ambitum, quo acta sua confirmarentur, curandum curaverat sequenti anno: quod per Flavium

Hh 5

Tri-

Tribunum pleb. ut lex agraria perferretur, impetrare non potuit: coitione facta cum Cesare & M. Crasso, anno tertio obtinuit, Cesare inprimis Consule declarato. Tres ultimæ epistolæ, Q. Metello Celere, L. Afranio coss. missæ sunt: quorum consulatu de Clodio ad plebem traducendo agi ceptum est. Quare si ratio temporum subducatur, intelligemus tam paucas libri hujus epistolas, annis amplius octo scriptas fuisse: nempe a Consulatu minimum L. Cæcili Metelli Cretici, & Q. Marcii Vatiæ, qui adilitatem Ciceronis statim secutus est: usque ad eos quos proxime diximus coss. Scite autem Manutius primas epistolas distribuisse videtur, & quasi in suum locum singulas revocasse; ut nullo negotio, quando primum inter eos initium scribendi factum est, cognosci possit.

I CICERO ATTICO SAL.

PETITIONIS nostræ, quam tibi summæ curæ esse scio, hujusmodi ratio est, quod adhuc conjectura provideri possit. Prenfat unus P. Galba. sine fucō ac fallaciis, more majorum, negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prenfasio. nam illi ita negant vulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebrescit, plurimos nostros amicos inveniri. Nos autem initium prenfasandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficisci Cincius dicebat, in campo, comitiis tribuniciis, a. d. XVI kalend. Sext. Competitores, qui certi esse videantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putent. Aquillium non arbitramur, qui denegat, & juravit morbum, & illud suum regnum judiciale opposuit. Catilina, si judicatum erit meridie non lucere; certus erit competitor. De Aufidio, & de a) Palicano, non puto te expectare dum scribam. De iis, qui nunc petunt, Cæsar
cer-

a) de abest.

certus putatur. Thermus cum Silano contendere existimatur; qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi videatur non esse ἀδύνατον Curium obducere. sed hoc præter me nemini videtur. Nostris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Cæsare. nemo est enim ex iis, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur; propterea quod curator est viæ Flaminiae, quæ tum erit absoluta sane facile. eum liberi Δέκουσσι ciceri consuli accuderint b). Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam videtur in suffragiis multum posse Gallia, cum Romæ a iudiciis forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Januario revertamur. Cum perspexero voluntates nobilium, scribam ad te. cetera spero prolixa esse, his duntaxat urbanis competitoribus. Illam manum, tu, mihi, cura ut præstes, quoniam propius abes, Pompeji, nostri amici. nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non venerit. Atque hæc hujusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci pervelim. Cæcilius, avunculus tuus a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cæpit cum ejus fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret c). una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magistrum fore, si bona venirent, L. Pontius. verum hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere. rogavit me Cæcilius, ut adessem contra Satrium. dies fere nullus est, quin hic Satrius domum meam ventitet. observat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit & mihi, & Q. fratri magno usui in nostris petitionibus. sane sum perturbatus, cum ipsius Satrii familiaritate, tum Domitii, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. demonstravi hæc Cæcilio: simul & illud ostendi,

b) Græv. malebat: cum libenter nunc Cæsari Consuli accuderim.

c) Grævius vult: dicerent.

di, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in causa univerforum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile causam communem sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere hoc mihi visus est, quam vellem, & quam homines belli solent; & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo ejus tempore venirem: cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quod si voles in me esse durior, ambitionem putabis mihi obstitisse. ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse: *ἐπεὶ ἔχ' ἱερήιον, ἔδ' ἑ βοείην.* vides enim, in quo cursu sumus, & quam omnes gratias non modo retinendas, verum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me causam probasse; cupio quidem certe. Hermathena tua valde me delectat, & posita ita belle est, ut totum gymnasium *ἡλὶς ἀνάθημα* esse videatur. multum te amamus.

2

CICERO ATTICO, S.

L Julio Cæsare, C. Marcio Figulo consulibus, filiolo me auctum scito, salva Terentia. Abs te tam diu nihil literarum? Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam, competitorem nostrum, defendere cogitamus. judices habemus, quos volumus, summa accusatoris voluntate. spero, si absolutus erit, conjunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo adventu nobis opus est maturo, nam prorsus summa hominum est opinio; tuos familiares, nobiles homines, adversarios honori nostro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore video. quare Januario mense, ut constituisti, cura ut Romæ sis.

CI-

CICERO ATTICO, S.

3

AVIAM tuam scito desiderio tui mortuam esse, & simul, quod verita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent. ejus rei consolationem ad te L. Saufejum missurum esse arbitror. Nos hic te ad mensem Januarium expectamus, ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios missis? nam ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Cajetam exposita. nos ea non vidimus. neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus qui pro vectura solveret. te multum amamus, quod ea abs te diligenter, parvoque curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo abalienato: quibus de suspitionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum veneris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in ejus veterem gratiam non potui. hoc ad te scripsi, quod is me accusare de te solebat. at in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse *d*). Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus.

CICERO ATTICO, S.

4

CREBRAS expectationes nobis tui commoves. nuper quidem, cum jam te adventare arbitraremur, repente abs te in mensem Quintilem rejecti sumus. nunc vero censeo; quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quod scribis. obieris Quinti fratris comitia; nos longo intervallo viseris; Acutilianam controversiam transegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te scriberem, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando jam rem transigere. mea intercessio parata & est, & fuit. Nos hic incredibili ac singulari populi voluntate de C. Macro transigimus. cui cum æqui fuissetus, tamen multo majorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod
ad

d) Græv. legit: nec tibi nec sibi defuisse.

ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est; & ornamentum Academiae proprium meae, quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est insigne ejus gymnasii. quare velim, ut scribis, ceteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quae mihi antea signa misisti, ea nondum vidi. in Formiano sunt; quo ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Cajetam, si quando abundare cepero, ornabo. Libros tuos conserva; & noli desperare, eos me meos facere posse. quod si assequor, supero Crassum divitiis, atque omnium viros, & prata contemno.

5 CICERO ATTICO, S.

QUANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu sim privatus & forensi, & domestico, Lucii fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. nam mihi omnia, quae jucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cum & meo dolore moveare, & ipse omni virtute, officioque ornatissimum, tuique & sua sponte, & meo sermone amantem, affinem, amicumque amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua; testis erit tibi ipsa, quantae mihi curae fuerit, ut Quinti fratris animus in eam esset is, qui esse deberet. quem cum esse offensorem arbitrarer, eas litteras ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & objurgarem ut errantem. itaque ex iis, quae postea saepe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut & oporteat, & velimus. De litterarum missione, sine causa abs te accusor. numquam enim a Pomponia nostra certior sum factus, esse cui litteras dare possem. porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficiscerentur e): neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras, ut primum a tuo digressu Romam veni, confeceram: sed accidit, ut

e) proficisceretur.

ur & contentione nihil opus esset, & ut ego, qui in te fati consilii statuerim esse, malletm Peduceum tibi consilium per litteras, quam me dare. etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem; cujus sermonis genus tibi notum esse arbitror; non mihi grave duxissem scribere ad te de illius querimoniis, cum eas audire, quod erat subdiosum, leve putassem. sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito litteras redditas esse, cum & otii ad scribendum plus, & facultatem dandi majorem habueris. Quod scribis, etiam si cujus animus in te esset offensior, a me recolligi oportere; quid dicas: neque id neglexi: sed est miro ^{p. 4} quodam modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt ^{a.} de te, non præterii. quid autem contendendum esset, f) ex tua putabam voluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque diligentiorum esse voluisse, quam tu esses, neque negligentiorum fore, quam tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse jam, quod laboraretur, quoniam hereditas usucapta esset. id mirabamur te ignorare, de turela legitima, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandavi, & quæ tu intelliges convenire nostro Tusculano, velim, ut scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus molestiis, & laboribus uno illo in loco conquiescimus, quo fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, & sororem tuam, & matrem maxime diligit, salutemque tibi plurimam adscribit, & Tulliola, delicia nostræ. Cura, ut valeas, & nos ames; & tibi persuadeas, te a me fraterne amari.

CICERO ATTICO, S. 6

NON committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modo videto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu jam dimensam, & exædificatam animo habebas, M. Fontinus

f) Græv. concedendum esset.

tinus g) emit H-S cccicccc xxx. id te scire volui, si quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi videtur, quo volumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinatibus prædiis erat, & secum habebat hominem *χρησόμενον*, D. Turranium. Pater nobis decessit a. d. viii kal. Decembr. Hæc habebam fere, quæ te scire vellem. Tu, velim, si qua ornamenta *γυμνασιῶν* reperire poteris, quæ loci sint ejus, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum illo venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quam diligentissime certiores.

7 CICERO ATTICO, S.

APVD matrem recte est, eaque nobis curæ est. L. Cincio H-S XXCD constitui me curaturum idibus Febr. Tu, velim, ea, quæ nobis emisse, & parasse scribis, des operam, ut quam primum habeamus: & velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. omnem spem delectationis nostræ, quam, cum in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate positam habemus.

8 CICERO ATTICO, S.

APVD te est, ut volumus. mater tua, & soror a me, Quintoque fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus. is sibi negat a suo procuratore quidquam scriptum esse, & miratur istam controversiam fuisse, quod ille recusarit satisfacere, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidisse scribis, id ego Tadio & gratum esse intellexi, & magnopere jucundum. Ille noster amicus, vir mehercule optimus, & mihi amicissimus, sane tibi iratus est. hoc, si, quanti tu æstimes, sciam, tum, quid mihi elaborandum sit, scire possim. L. Cincio H-S cccicccc cccicccc pro signis Megaricis, ut tu ad me scripseras, curavi. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsi-

g) Fantejus.

scripsisti, jam nunc me admodum delectant. quare velim, p. 5
& eos, & signa, & cetera, quæ tibi ejus loci, & nostri stu-
dii, & tuæ elegantiaë esse videbuntur, quam plurima, quam
primumque mittas, & maxime quæ tibi gymnasii, xystique
videbuntur esse. nam in eo genere sic studio efferimur,
ut abs te adjuvandi, ab aliis prope reprehendendi simus.
si Lentuli navis non erit, quo tibi placebit, imposito. Tul-
liola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me,
ut sponforem, appellat. mi autem abjurare certius est, quam
dependere.

CICERO ATTICO, S.

9

NIMIVM raro nobis abs te litteræ afferuntur: cum &
multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscantur,
quam ego, qui Athenas: & certius tibi sit, me esse Romæ,
quam mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitatio-
nem meam brevior hæc ipsa epistola est: quod cum incer-
tus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem
fermonem in alienas manus devenire. Signa Megarica, &
Hermas, de quibus ad me scripsisti, vehementer exspecto.
quidquid ejusdem generis habebis, dignum Academia ti-
bi quod videbitur, ne dubitaris mittere, & arcæ nostræ
confidito. genus hoc est voluptatis meæ: quæ *γυμνασιώδη*
maxime sunt, ea quæro. Lentulus naves suas pollicetur.
peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego
ejus rogatu, *Ευμολπίδων πάτρια.*

CICERO ATTICO, S.

10

CVM essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo,
Cum essem in Ceramico) verumtamen cum ibi essem, b.
Roma, puer a sorore tua missus, epistolam mihi abs te alla-
tam dedit, nuntiavitque, eo ipso die post meridiem itu-
rum eum, qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut episto-
læ tuæ rescriberem aliquid; brevitate temporis tam pauca
cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placan-
do, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi
mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studio-
sius, & contendam ab illo vehementius, quod tantam ex epi-
stola

stola voluntatem ejus rei tuam perspicere videor. hoc te intelligere volo, pergraviter illum esse offensum: sed quia nullam video gravem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeracras, ut scribis, cum commodissime poteris, velim imponas, & si quod aliud οἰκείον ejus loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasii-que videbuntur esse. etenim ibi sedens hæc ad te scribebam *b*); ut me locus ipse admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possum includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam cave cuiquam despondeas, quamvis acrem amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre, confido ita esse, ut semper volui, & elaboravi. multa signa sunt ejus rei, non minimum, quod soror prægnas est. De comitiis meis, & tibi me permisisse memini, & ego jampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico: te non modo non arcessam, sed prohibebo *i*); quod intelligam multo magis interesse tua, te agere, quod agendum est hoc tempore, quam mea, te adesse comitiis. proinde eo animo te velim esse, quasi mei negotii causa in ista loca missus esses. me autem eum & ^{p.6}offendes erga te, & audies, quasi mihi, si qua parta erunt, ^{a.}non modo te præsentem, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat; sponforem appellat.

II CICERO ATTICO, S.

ET mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationem scriptis, magnopere sum commotus. eo accedebat hortator assiduus Salustius, ut agerem quam diligentissime cum Lucejo de vestra vetere gratia reconcilianda. sed, cum omnia fecissem, non modo eam voluntatem ejus, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne causam quidem elicere immu-
tata

b) Græv. mavult: rescribendam.
prohibebo.

i) Græv. probat: ac ceram sed

ratæ voluntatis. tametsi jactat ille quidem illud suum arbitrium *k*), & ea, quæ jam tum, cum aderas, offendere ejus animum intelligebam, tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo ejus infederit: quod neque epistolæ tuæ, neque nostra allegatio tam potest facile delere, quam tu præsens non modo oratione, sed tuo vultu illo familiari tolles, si modo tanti putabis id; quod, si me audies, & si humanitati tuæ constare voles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile est, quanto mihi videatur illius voluntas obstinatio, & in hac iracundia affirmatio: sed hæc aut sanabuntur, cum veneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me jam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romæ, quam candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint b. comitia, sciri. verum hæc audies de Philadelpho. Tu, velim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. mire quam illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros vero tuos cave cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum scribis, conserva. summum me eorum studium tener, sicut odium jam ceterarum rerum: quas tu, incredibile est, quam brevi tempore quanto deteriores offensus sis, quam reliquisti.

CICERO ATTICO, S.

12

TEVCRIS illa lentum sane negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediit. opinor, ad Confidium, Axiu, Selicium confugiendum est. nam a Cæcilio propinqui minore centesimis nummum movere non possunt. sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius vidi. libertum mitto; Tito mandavi; *σκήψεις*, atque *ἀναβολαί*. sed nescio, an *ταυτόμαστον ἡμῶν*. nam mihi Pompejani prodromi nuntiant, aperte Pompejum acturum, Antonio succedi oportere: eodem-

Ii 2

que

k) placet Grævio: *illud tuum arbitrium*.

que tempore aget prætor ad populum. res ejusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere: nec mihi libeat, quod vel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cujusmodi sit, mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo, sane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius Interpres nuntiat, Chiliusque se audisse scribit hæc; esse hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, & a me custodem communis quæstus libertum esse missum. non sum mediocriter commotus: neque tamen credidi: sed certe aliquid ^{p.7}fermonis fuit. totum investiga, cognosce, perspice, & ^{a.}nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amove. hujus sermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum, ut videas, cujusmodi sit. Pompejum nobis amicissimum constat esse. Divortium Muciae vehementer probatur. P. Clodium, Appii F. credo te audisse, cum veste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cum pro populo fieret, eumque per manus Seprullæ *l*) servatum, & educatum; rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certo scio. Quid præterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram conturbior. nam puer festivus, anagnostes noster, Sositheus decesserat, meque plus, quam servi mors debere videbatur, commoverat. Tu velim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebis, quod in buccam venerit scribito. Kal. Januar. M. Messala, M. Pisone coss.

13

CICERO ATTICO, S.

ACCEPI tuas tres jam epistolas, unam a M. Cornelio, quam Tribus Tabernis, ut opinor, ei dedisti; alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchora soluta de phaselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis spar-
se

l) servula.

sæ fale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum
 equidem abs te laceffitus ad scribendum; sed idcirco sum
 tardior, quod non invenio fidelem tabellarium. quotus
 enim quisque est, qui epistolam paullo graviorem ferre
 possit, nisi eam pellectione relevarit? accedit eo, quod
 mihi non est notum, ut quisque in Epirum proficiscatur.
 ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam tuam victi-
 mis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum.
 neque tamen id ipsum certum habeo, quando ad Anto-^{b.}
 nium proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita
 neque Achaicis nominibus, neque Epiroticis paullo libe-
 riōres litteras committere audeo. sunt autem post disces-
 sum a me tuum res dignæ litteris nostris, sed non com-
 mittendæ ejusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri,
 aut intercipi possint. Primum igitur scito, primum me
 non esse rogatum sententiam, præpositumque esse nobis
 pacificatorem Allobrogum, idque admurmurante senatu,
 neque me invito esse factum. sum enim & ab observando
 homine perverso liber, & ad dignitatem in republica re-
 tinendam contra illius voluntatem solutus: & ille secun-
 dus in dicendo locus habet auctoritatem pæne principis,
 & voluntatem non nimis devinctam beneficio consulis.
 Tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quæris) Horten-
 sius. Consul autem ipse parvo animo & pravo, tantum
 cavillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate
 ridetur, facie magis, quam facetiis ridiculus, nihil agens
 cum republica, sejunctus ab optimatibus: a quo nihil spe-
 res boni reipublicæ, quia non vult; nihil metuas mali,
 quia non audet. ejus autem collega & in me perhonorifi-
 cus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quinim-
 mo leviter inter se disident. Sed vereor, ne hoc, quod
 infectum est, serpat longius. credo enim te audisse, cum
 apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eo muliebri ve-
 stitu virum; idque sacrificium cum virgines instaurassent,
 mentionem a Q. Cornificio in senatu factam: (is fuit prin-
 ceptus; ne tu forte aliquem nostrum putes) postea rem ex

p. ⁸ senatus consulto ad pontifices relatam, idque ab iis nefas
^{a.} esse decretum: deinde ex senatus consulto consules roga-
tionem promulgasse; uxori Cæsarem nuntium remisisse. In
hac causa Piso, amicitia P. Clodii ductus, operam dat, ut ea
rogatio, quam ipse fert, & fert ex senatus consulto & de
religione, antiquetur. Messala vehementer adhuc agit
severe. boni viri precibus Clodii removentur a causa: o-
peræ comparantur, nosmetipsi qui Lycurgei a principio
fuissemus, quotidie demitigamur. instat & urget Cato. Quid
multa? vereor, ne hæc, neglecta a bonis, defensa ab im-
probis, magnorum reipublicæ malorum causa sit *m*). Tuus
autem ille amicus, (scin quem dicam?) de quo tu ad me
scripsisti, postea quam non auderet reprehendere, laudare
cœpisse, nos, ut ostendit, admodum diligit, amplectitur,
amat, aperte laudat; occulte, sed ita, ut perspicuum sit,
invidet. nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτι-
κοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum.
Sed hæc ad te scribam alias subtilius. nam neque adhuc
mihi satis nota sunt: & huic, terræ filio, nescio cui, com-
mittere epistolam tantis de rebus non audeo. Provincias
prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo re-
liquisti. τοποθέσιαν, quam postulas, Miseni, & Puteolo-
rum, includam orationi meæ. A. d. iiii non. Decemb.
meadosè fuisse animadverteram. Quæ laudas ex oratio-
nibus, mihi crede, valde mihi placebant: sed non aude-
bam antea dicere. nunc vero, quod a te probata sunt,
multo mihi ἀτιμώτερα videntur. in illam orationem Me-
tellinam addidi quædam. liber tibi mitteretur; quoniam te
amor nostri φιλοχρητορα reddidit. Novi tibi quidnam scri-
bam? quid? etiam. Messala consul Autronianam domum
b. emit H-S ccccxxxvii. quid id ad me, inquires? tantum,
quod ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus: &
homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultati-
bus

m) Græv. mavult: Vereor ne hæc neglecta a bonis sint causa magnorum
malorum.

bus in emendo ad dignitatem aliquam pervenire. Teu-
cris illa lentum negotium est, sed tamen est in spe. tu ista
confice. a nobis liberiolem epistolam exspecta. VI kalend.
Febr. M. Messala, & M. Pifone coss.

CICERO ATTICO, S. 14

VEREOR, ne putidum sit scribere ad te, quam sim
occupatus; sed tamen distinebar, ut huic vix tantulae
epistolae tempus habuerim, atque id ereptum e summis
occupationibus. Prima concio Pompeji qualis fuisset, scri-
psi ad te antea, non jucunda miseris, inanis improbis, bea-
tis non grata, bonis non gravis. itaque frigebat. tum Pi-
fonis consulis impulsu levissimus tribunus plebis Fufius in
concionem produxit Pompejum. res agebatur in circo Fla-
minio: & erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανή-
γυρις. quaesivit ex eo, placeretne ei, iudices a praetore
legi, quo consilio idem praetor uteretur. id autem erat de
Clodiana religione ab senatu constitutum. tum Pompejus
κατ' ἀριστοκρατικῶς locutus est; senatusque auctoritatem
sibi omnibus in rebus maximam videri, semperque visam
esse, respondit, & id multis verbis. Postea Messala consul
in senatu de Pompejo quaesivit, quid de religione, & de
promulgata rogatione sentiret. locutus ita est in senatu,
ut omnia illius ordinis consulta γενικῶς laudaret: mihi-
que, ut ascedit, dixit, se putare, satis ab se etiam de istius re-
bus esse responsum. Crassus postea quam vidit illum ex-
cepisse laudem ex eo, quod hi n) suspicarentur homines p. 9
ei consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeque de a.
meo consulatu locutus est; ut ita diceret, se, quod esset se-
nator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceprum
referre; quoties conjugem, quoties domum, quoties pa-
triam videret, toties se beneficium meum videre. Quid multa?
totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, qua-
rum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de fer-
ro,

Li 4

b) li abest.

ro, (nosti illas *ληκύθες*) valde graviter pertexuit. Proxime Pompejum sedebam. intellexi hominem moveri; utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset; an esse tantas res nostras, quæ tam libenti senatu laudarentur, ab eo præfertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus litteris in Pompejana laude perstrictus esset. Hic dies me valde Crasso adjunxit: & tamen, ab illo aperte, recte quidquid est datum, libenter accepi. ego autem ipse, dii boni! quo modo *ἐνεπερπερευσάμην* novo auditori Pompejo? si umquam mihi *περίοδοι, ἢ καμπὰί, ἢ ἐνθυμήματα, ἢ κατασκευαί* suppeditaverunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hæc erat *ὑπόθεσις*, de gravitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiae, de immortalis reliquiis conjurationis, de utilitate *ο*), de otio. nosti jam in hac materia sonitus nostros: tanti fuerunt, ut ego eo brevior sim, quod eos usque istum exauditos putem. Romanæ autem se res sic habent. Senatus *ἀρεῖ* *πᾶσι*. nihil constantius, nihil severius, nihil fortius. nam cum dies venisset rogationi ex senatus consulto ferendæ, concurrabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinæ, duce b. filiola Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piso autem consul, lator rogationis, idem erat disuasor. operæ Clodianæ pontes occupant. tabellæ ministrabantur, ita ut nulla daretur *VTI ROGAS*. hic tibi Rostra Cato advolat, convicium Pisoni consuli mirificum facit; si id est convicium, vox plena gravitatis, plena auctoritatis, plena denique saluris. accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni. insignis vero opera Favonii fuit. hoc concursu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. cum decerneretur frequenti senatu, contra pugnantem Pifone, ad pedes omnium singillatim accidente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad xv Curioni nullum senatus consultum facienti assenserunt: ex altera parte facile cccc fuerunt. acta res est. Fufius tribunus tum concessit. Clodius con-

o) vilitate.

concioniones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messalam consulem contumeliose lædebat; me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus & de provinciis prætorum, & de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, ut ante, quam rogatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod non speraræm, audi. Messala consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno vitio minus vitiosus; quod iners, quod somni plenus, quod imperitus, quod ἀπρακτότατος, sed voluntate ita καχεκτής, ut Pompejum post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omnes a se bonos alienavit. neque id magis amicitia Clodii adductus facit, quam studio perditarum rerum, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus, præter Fufium, neminem p). bonis utimur p. 10
tribunis plebis, Cornuto vero pseudocatone. Quid quæris? nunc ut ad privata redeam, Τεῦκεῖς promissa patravit. tu mandata effice, quæ recepisti. Quintus frater, qui Argiletani ædificii reliquum dodrantem emit H-S DCCXXV, Tusculanum venditat, ut si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucejo in gratiam redi. video hominem valde petiturire. navabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cujusmodi istæ res sint, fac me quam diligentissime certiozem. Idibus Febr.

CICERO ATTICO, S. 15

ASIAM Quinto, suavissimo fratri, obtigisse audisti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum literæ nuntiarint. nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter ceteros φιλέλληνες & sumus, & habemur, & multorum odia, atque inimicitias, reipublicæ causa suscepimus; παντοίης ἀρετῆς μιμήσκειο, cura que effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam

li 5

ipsi

p) neminem præter Fufium.

ipsi Quinto dabo. Tu me, velim, certiolem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ litteræ. valde haveo scire quid agas. Idib. Mar.

16

CICERO ATTICO, S.

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum sit: & simul vis scire, quo modo ego minus, quam soleam, præliatus b. sim: respondebo tibi ὑπερον πρότερον, Ὀμηρικῶς. Ego enim, quam diu senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter, & vehementer præliatus sum, ut clamor, concursusque maxima cum mea laude fierent. quod si tibi unquam sum visus in republica fortis, certe me in illa causa admiratus esses. cum enim ille ad conciones confugisset; in iisque meo nomine ad invidiam uteretur, dii immortales! quas ego pugnæ, & quantas strages edidi? quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci? quo modo sum infectatus levitatem senum, libidinem juventutis? sæpe, ita me dii juvent! te non solum auctorem consiliorum meorum, verum etiam spectatorem pugnarum mirificarum desideravi. postea vero quam Hortensius excogitavit, ut legem de religione Fufius tribunus plebis ferret; in qua nihil aliud a consulari rogatione differebat, nisi iudicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnavitque, ut ita fieret: quod & sibi, & aliis persuaserat, nullis illum iudicibus effugere posse: contraxi vela, perspicuens inopiam iudicum; neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atque testatum, ut non possem præterire. itaque, si causam quæris absolutio- nis, (ut jam πρὸς τὸ πρότερον revertar) egestas iudicum fuit, & turpitudine. Id autem ut accideret, commissum est Hortensii consilio: qui dum veritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex senatus consulto ferebatur, non vidit illud, fatius esse, illum in infamia relinqui ac fordibus, quam infirmo iudicio committi. sed ductus odio pro- peravit rem deducere in iudicium; cum illum plumbeo gladio

gladio jugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, si quæ^{p. II}
 ris, quale fuerit; incredibili exitu; sic, uti nunc ex even-^{a.}
 tu ab aliis, a me tamen ex ipso initio consilium Hortensii
 reprehendatur. nam ut rejectio facta est clamoribus maxi-
 mis; cum accusator, tamquam censor bonus, homines ne-
 quissimos rejiceret: reus, tamquam clemens lanista, fruga-
 lissimum quemque fecerneret; ut primum iudices con-
 sederunt, valde diffidere boni cœperunt. non enim um-
 quam turpior in ludo talario confessus fuit. maculosi sena-
 tores, nudi equites, tribuni non tam ærati, quam, ut ap-
 pellantur, ærarii. pauci tamen boni inerant, quos rejectio-
 ne fugare ille non potuerat; qui mæsti inter sui dissimi-
 les, & mærentes fedebant, & contagione turpitudinis ve-
 hementer permovebantur. hic, ut quæque res ad consilium
 primis postulationibus referebatur, incredibilis erat seve-
 ritas, nulla varietate sententiarum: nihil impetrarat reus:
 plus accusatori dabatur, quam postulabat: triumphabat
 (quid quæris?) Hortensius se vidisse tantum: nemo erat,
 qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur.
 me vero teste producto, credo te ex acclamatione
 Clodii advocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum
 facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte jugula sua pro
 meo capite P. Clodio ostentarent. quæ mihi res multo ho-
 norificentior visa est, quam aut illa, cum jurare tui cives
 Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cum
 tabulas Metelli Numidici, cum hæ, ut mos est, circumfer-
 rentur, nostri iudices aspicere noluerunt; multo hæc, in-
 quam, nostra res major. Itaque iudicium vocibus, cum
 ego sic ab iis, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, &
 una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem fre-
 quentia postridie convenit, quacum abiens consulatu sum^{b.}
 domum reductus. clamare præclari Ariopagitæ, se non ef-
 se venturos, nisi præsidio constituto. refertur ad consilium;
 una sola sententia præsidium non desideravit. defertur res
 ad senatum; gravissime, ornatissime neque decernitur: lau-
 dantur iudices: datur negotium magistratibus: respon-
 sum

rum hominem nemo arbitrabatur. Ἐσπέσει νῦν μοι μῦσαι, ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. nosti Calvum, ex Nannejanis illum, illum laudatorem meum, de cujus oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum servum, & eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: arcessivit ad se, promisit, intercessit, dedit. jam vero (o dii boni! rem perditam!) etiam noctes certarum mulierum, atque adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, summo discessu bonorum, pleno foro servorum, xxv iudices ita fortes tamen fuerunt, ut, summo proposito periculo, vel perire maluerint, quam perdere omnia. xxxi fuerunt, quos fames magis, quam fama commoverit. quorum Catulus cum vidisset quendam, Quid vos, inquit, praesidium a nobis postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Habes, ut brevissime potui, genus iudicii, & causam absolutionis. Quæris deinceps, qui nunc sit status rerum, & qui meus. Reipublicæ statum illum, quem tu meo consilio, ego divino confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione, & auctoritate consulatus mei fixus, & fundatus videbatur, nisi quis nos deus respexerit, elapsum scito esse de manibus uno hoc iudicio: si iudicium est, triginta homines populi Romani levissimos, ac nequissimos, nummulis acceptis, jus, ac fas omne delere, &, quod omnes non modo homi-

p. 12
 2. nes, verum etiam pecudes factum esse sciant, id, Talam, & Plautum, & Spongiam, & ceteras huiusmodi quisquillas statuere, numquam esse factum. sed tamen, ut te de republica consolet, non ita, ut sperarunt mali, tanto imposito reipublicæ vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. nam plane ita putaverunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum senatus auctoritas concidisset, fore, ut aperte victrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat severitas consulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi videor insolenter gloriari, cum

cum

cum de me apud te loquor, in ea præfertim epistola, quam nolo aliis legi) idem, inquam, ego recreavi afflictos animos bonorum, unumquemque confirmans, excitans. insectandis vero, exagitandisque nummariis iudicibus, omnem omnibus studiosis, ac fautoribus illius victoriæ *παρρησιῶν* eripui: Pisonem consulem nulla in re consistere unquam sum passus: desponsam homini jam Syriam ademi: senatum ad pristinam suam severitatem revocavi, atque abjectum excitavi: Clodium præsentem fregi in senatu, cum oratione perpetua, plenissima gravitatis, tum altercatione ejusmodi, ex qua licet pauca degustes. nam cetera non possunt habere neque vim, neque venustatem, remoto illo studio contentionis, quem *ἀργῶνα* vos appellatis. Nam, ut idib. Maji in senatum convenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa republica, atque ille locus inductus a me est divinitus; ne, una plaga accepta, patres conscripti conciderent, ne deficerent: vulnus esse ejusmodi, quod mihi nec b. dissimulandum, nec pertimescendum videretur: ne aut metuendo ignavissimi, aut ignorando stultissimi judicaremur. bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium jam esse a iudicibus in rempublicam immissum. Erras, Clodi, non te iudices urbi, sed carceri reservaverunt; neque te retinere in civitate, sed exilio privare voverunt. Quamobrem, patres conscripti, erigite animos, retinere vestram dignitatem. manet illa in republica bonorum consensio: dolor accessit bonis viris; virtus non est imminuta: nihil est damni factum novi: sed, quod erat, inventum est. in unius hominis perditio iudicio plures similes reperti sunt. Sed quid ago? pæne orationem in epistolam inclusi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: objicit mihi, me ad Bajas fuisse. falsum: sed tamen quid hoc? simile est, inquam, quasi dicas in operto fuisse. quid, inquit, homini Arpinati cum aquis caldis? narra, inquam, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupivit: nosti enim marinas. Quousque, inquit, hunc re-

gem

gem feremus? regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem spe devorarat. Domum, inquit, emisti. putes, inquam, dicere, iudices emisti: juranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi vero, inquam, xxv iudices crediderunt: xxxi, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt. magnis clamoribus afflictus concieuit, & concidit. Noster autem status est hic. apud bonos iidem sumus, quos reliquisti; apud sordem urbis, & facem multo melius nunc, quam reliquisti. nam & illud nobis non obest, videri nostrum testimonium non valuisse. missus est sanguis invidiæ sine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitii, rem manifestam illam redemptam esse a iudicibus confitentur. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarii, misera ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat: & hercule multa & jucunda consuetudine conjuncti inter nos sumus, usque eo, ut nostri isti commissatores conjurationis, barbatuli juvenes, illum in sermonibus Cnæum Ciceronem appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas *ἐπισημαστος* sine ulla pastoricia fistula auferebamus. nunc est expectatio comitiorum, in qua omnibus invitis trudit noster Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille, Doterionis histrionis similis, suscepisse negotium dicitur, & domi divisores habere: quod ego non credo. sed senatus consulta duo jam facta sunt, odiosa, quod in consulem facta putantur, Catone & Domitio postulante; unum, ut apud magistratus inquiri liceret; alterum, cujus domi divisores haberent, adversus rempublicam. Lurco autem tribunus plebis, qui magistratum simul cum lege Ælia iniit, solutus est & Ælia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auspicio claudus homo promulgavit. ita comitia in ante diem vi kal. Sext. dilata sunt. novi est in lege hoc, ut, qui

qui nummos in tribu pronuntiarit, si non dederit, impune sit; sin dederit, ut quoad vivat, singulis tribubus H-S CIO CIO CIO debeat. dixi, hanc legem P. Clodium jam ante servasse: pronuntiare enim folirum esse, & non dare. Sed heus tu, videsne consularum illum nostrum, quem b. Curio antea ἀποδέωσι vocabat, si hic factus erit, fabam inūm q) futurum? quare, ut opinor φιλοσοφητέον, id quod tu facis, & istos consulatus non flocci εἶατέον. Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire; equidem malem, ut ires: ac vereor, ne quid in ista re minus commode fiat. sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in provinciam non sim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus, præsertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nihil de me scripserit; ac vereor, ne, Lucullis quoniam Græcum poëma condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamque epistolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi, quod non habebam idoneum, cui darem; nec satis sciebam, quid darem. vile te venditari r). Cincius si quid ad me tui negotii derulerit, suscipiam. sed nunc magis in suo est occupatus; in quo ego ei non desum. Tu, si uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras expecta; ast plures etiam ipse mittito. Velim, ad me scribas, cuiusmodi sit Αμαλθείον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσία; & quæ poëmata, quasque historias de Αμαλθεία habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti.

CICERO ATTICO, S.

17

MAGNA mihi varietas voluntatis, & dissimilitudo opinionis, ac iudicii Quinti fratris mei, demonstrata est ex litteris tuis, in quibus ad me epistolarum illius exempla misisti. qua ex re & molestia sum tanta affectus, quan- p. 14
tam ^{a.}

m) minime.

r) Vale. Te vindicavi.

tam mihi meus amor summus erga utrumque vestrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto fratri meo, aut offensionem tam gravem, aut commutationem tantam voluntatis. atque illud a me jam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem a nobis suspicari videbam, subesse nescio quid opinionis incommodæ, fauciumque ejus animum; & infedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi cum cuperem antea sæpe, & vehementius etiam post fortitionem provinciæ, nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum litteræ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantum volebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrachii, aut in istis locis uspiam visurus esset. quod cum accidisset; confidebam, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter vos non modo sermone, ac disputatione, sed conspectu ipso, congressuque vestro. nam, quanta sit in Quinto fratre meo comitas, quanta jucunditas, quam mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. sed accidit perincommode, quod eum nusquam vidisti. valuit enim plus, quod erat illi nonnullorum artificii inculcatum, quam aut officium, aut necessitudo, aut amor vester ille pristinus, qui plurimum valere debuit. Atque hujus incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, quam scribere. vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam sic intelligo; ut nihil a domesticis vulneris factum sit, illud quidem, quod erat, eos certe sanare potuisse. Sed hujusce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latius patet, quam videtur, præsentî tibi commodius exponam. De iis litteris, quas ad te Theffalonica misit, & de sermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas; ecquid tantum causæ sit, ignoro: sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes hujus levandæ molestiæ. nam, si ita statueris, & irritabiles animos esse optimorum sæpe hominum, & eosdem placabi-

bi-

biles; & esse hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiamque naturæ plerumque bonitatis, & id quod caput est, nobis inter nos nostra sive incommoda, sive vitia, sive injurias esse tolerandas; facile hæc, quemadmodum spero, mitigabuntur. quod, ego, ut facias, te oro. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum, & aliis temporibus, & me ipso consule, prætermiseris. mihi enim perspecta est ingenuitas, & magnitudo animi tui; neque ego inter me, atque te quicquam interesse umquam duxi, præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. vera quidem laude probitatis, diligentia, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono. amoris vero erga me, cum a fraterno amore, domesticoque discessi, tibi primas defero. vidi enim, vidi, penitusque perspexi in meis variis temporibus & sollicitudines, & lætities tuas. fuit mihi sæpe & laudis nostræ gratulatio tua jucunda, & timoris consolatio grata. quin mihi nunc, te ^{p. 15} absente, non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam ^{a.} sermonis communicatio, quæ mihi suavissima tecum solet esse, maxime deest. quid dicam? in publicane re s)? quo in genere mihi negligenti esse non licet; an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam; nunc, ut dignitatem tueri gratia possim; an in ipsis domesticis negotiis? in quibus ego cum antea, tum vero post discessum fratris te, sermonesque nostros desidero. postremo non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ, non privatæ carere diuinitus tuo suavissimo, atque

s) in publica re?

atque amantissimo consilio, ac sermone possunt. Atque harum rerum commemorationem verecundia sæpe impedivit utriusque nostrum. nunc *t*) autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse voluisti. Atque in ista incommoditate alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quod & mihi, & ceteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua voluntas omittendæ provinciæ; ut, quod una non estis, non disensione, ac disidio vestro, sed voluntate, ac iudicio tuo factum esse videatur. quare & illa, quæ violata, expiabantur; & hæc nostra, quæ sunt sanctissime conservata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in republica infirma, misera, commutabilique versamur. credo enim te audisse, nostros equites pæne a senatu esse disinctos; qui primum illud valde graviter tulerunt, promulgatum ex senatus consulto fuisse, ut de iis, qui ob iudicandum pecuniam *u*) accepissent, quæreretur. qua in re decernenda **b.** cum ego casu non affuissem, sensissemque id equestrem ordinem ferre moleste, neque aperte dicere; objurgavi senatum, ut mihi visus sum, summa cum auctoritate; & in causa non verecunda, admodum gravis, & copiosus fui. Ecce aliæ deliciae equitum, vix ferendæ, quas ego non solum tuli, sed etiam ornavi. Asiani, qui de censoribus conduxerant, questi sunt in senatu, se, cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut induceretur locatio, postulaverunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo secundus. nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. invidiosa res, turpis postulatio, & confessio temeritatis. summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, plane alienarentur a senatu. huic quoque rei subventum est maxime a nobis; perfectumque, ut frequentissimo senatu, & libentissimo uterentur, multaque a me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt kal. Decemb.

t) nos.*u*) abest: pecuniam.

Decemb. & postridie. neque adhuc res confecta est, sed voluntas senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus consul designatus. quin erat dicturus (ad quem propter diei brevitatem perventum non est) heros ille noster Cato. sic ego conservans rationem, institutionemque nostram, tueor, ut possum, illam a me conglutinam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma ^x), munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, via, quam tibi litteris satis explicare non possum; significatione parva ostendam tamen. utor Pompejo familiarissime. video, quid dicas. cavebo, quæ sunt cavenda; ac scribam alias ad te de meis consiliis capeffendæ reipublicæ plura. Luccejum scito consulatum habere in animo statim perere. duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum ^{p. 16} eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc se putat ^{aa} per Pisonem posse conjungi. Rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt: sed in aliud tempus. Te si expectari velis, cures, ut sciam. jam illud modeste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum venias. Nonis Decemb.

CICERO ATTICO, S.

18

NIHIL mihi nunc scito tam deesse, quam hominem eum, quocum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem: qui me amet, qui sapiat, quicum ego colloquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. abest enim frater *αφελές ατος*, & amantissimus: Metellus non homo, sed litrus, atque aër, & solitudo mera: tu autem, qui sapissime curam, & angorem animi mei sermone, & consilio levasti tuo; qui mihi & in publica re socius, & in privatis omnibus conscius, & omnium meorum sermonum, & consiliorum particeps esse soles, ubinam es? ita sum ab omnibus destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & melito Cicerone consumitur. nam illæ ambitiosæ nostræ fu-

Kk 2

cofæ

x) Græv. legit: *sed quoniam ista sunt tam infirma.*

coſæque amicitiaẽ ſunt in quodam ſplendore forenſi; fructum domeſticum non habent. itaque, cum bene completa domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut jocari libere, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. quare te exſpectamus, te deſideramus, te jam etiam arceſſimus. multa enim ſunt, quæ me ſollicitant, anguntque, quæ mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe.

b. Ac domeſticarum quidem ſollicitudinum aculeos omnes, & ſcrupulos occultabo: neque ego huic epiſtolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoveri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, & urgent, & nullius amantiſ conſilio, aut ſermone requieſcunt. In republica vero, quamquam animus eſt præſens, tamen voluntas etiam atque etiam ipſa medicinam effugit. nam, ut ea breviter, quæ poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam, jam exclames neceſſe eſt, res Romanas diutius ſtare non poſſe. Etenim poſt profectiõnem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in cauſam fabulæ Clodianæ; in qua y) ego nactus, ut mihi videbar, locum reſecandæ libidinis, & coërcendæ juventutis, vehemens fui, & omnes profudi vires animi, atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, ſed ſpe reipublicæ corrigendæ, & ſanandæ civitatis. afflicta reſpublica eſt empto, ſtupratoque iudicio. vide, quæ ſint poſtea conſecura. Conſul eſt impoſitus is nobis; quem nemo præter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpiratu poſſet. quantum hoc vulnus? facto ſenatus conſulto de ambitu, de iudiciis, nulla lex perlata, exagitatus ſenatus, alienati equites Romani. ſic ille annus duo firmamenta reipublicæ per me unum conſtituta, evertit: nam & ſenatus auctoritatem abjecit; & ordinum concordiam diſjuxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. ejus initium ejusmodi fuit, ut anniverſaria ſacra Juventutis, non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius ſuis
ſacris

y) et in qua.

facris initiavit. Menelaus, ægre id passus, divortium fecit. quamquam ille pastor Idæus Menelaum solum contempserat: hic noster Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem liberum non putavit. Est autem C. Herennius^a quidam tribunus plebis, quem tu fortasse ne nosti quidem: tamen si potes nosse: tribulis enim tuus est; & Sextus, pater ejus nummos vobis dividere solebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idemque fert, ut universus populus in campo Martio suffragium de re Clodii ferat. hunc ego accepi in senatu, ut soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est consul egregius. & nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet dicis causa promulgatum illud idem de Clodio. Auli autem filius, o dii immortales! quam ignavus, ac sine animo miles? quam dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat? Agraria autem promulgata est a Flavio, sane levis, eadem fere, quæ fuit Plotia. sed interea πολιτικός ἀνὴρ ἐδ' ὄναρ quisquam inveniri potest. qui poterat, familiaris noster (sic est enim; volo te hoc scire) Pompejus togulam illam pictam silentio tueretur suam. Crassus verbum nullum contra gratiam; ceteros jam nosti: qui ita sunt stulti, ut amissa republica piscinas suas fore salvas sperare videantur. unus est, qui curet, constantia magis, & integritate, quam, ut mihi videtur, consilio, aut ingenio, Cato; qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium jam mensem vexat, neque iis a senatu responsum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis responsum sit. quare etiam legationes rejectum iri puto. Nunc b. vides, quibus fluctibus jactemur: & si ex iis, quæ scripsimus, tanta etiam a me non scripta perspicias; revise nos aliquando, & quamquam sunt hæc z) fugienda, quo te voco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eo vel cum his molestiis perfrui velis. nam,

Kk 3

ne

z) hæc loca.

ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub Iustrum autem censeari, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum videamus. Kal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio coss.

19

CICERO ATTICO, S.

NON modo, si mihi tantum esset otii, quantum est tibi, verum etiam, si tam brevis epistolas velim mittere, (quod *a*) tu soles facere) te superarem, & in scripto multo essem crebrior, quam tu: sed ad summas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia pervenire. Et primum tibi, ut æquum est, civi amanti patriam, quæ sunt in republica, exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atque in republica nunc quidem maxime Gallici belli versatur metus. nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani permale pugnarunt: & Helvetii sine dubio sunt in armis, excursionisque in provinciam faciunt. Senatus decrevit, ut consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliarum civitates, darentque operam, ne eæ cum Helvetiis se jungerent. Legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, & τὸ ἐπὶ τῇ Φαιῆ μῦθον, Lentulus Clodiani filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod, cum de consularibus mea prima fors exisset, una voce senatus frequens retinendum me in urbe censuit. hoc idem post me Pompejo accidit: ut nos duo, quasi pignora reipublicæ retineri videremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφανήματα expectem, cum hæc domi nascantur? Urbanæ autem res sic se habent.

p. 18 Agraria lex a Flavio tribuno plebis vehementer agitabatur
 a. auctore Pompejo: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. ex hac ego lege, secundâ concionis voluntate,
 omnia

a) *quans.*

omnia tollebam quæ ad privatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio consulibus publicus fuisset: Sullanorum hominum possessiones confirmabam: Volaterranos, & Artemitanos *b*), quorum agrum Sulla publicarat, neque diviserat, in sua possessione retinebam: unam rationem non rejiciebam, ut ager hac adventicia pecunia emeretur, quæ ex novis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ senatus adversabatur, suspicans Pompejo novam quandam potentiam quæri. Pompejus vero ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium privatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium) populo autem, & Pompejo (nam id quoque volebam) satis faciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam urbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Merellus est consul sane bonus, & nos admodum diligit. ille alter nihil ita *c*) est, ut plane, quid emerit, nesciat. Hæc sunt in republica, nisi etiam illud ad rempublicam putes pertinere, Herennium quendam, tribunum plebis, tribulem tuum, sane hominem nequam, atque egentem, *b*. sæpe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cepisse. huic frequenter interceditur. Hæc sunt, ut opinor, in republica. Ego autem, ut semel nonarum illarum Decembrium, junctam invidia, ac multorum inimicitis, eximiam quandam, atque immortalem gloriam consecutus sum; non destiti eadem animi magnitudine in republica versari, & illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quam primum Clodii absolute levitatem, infirmitatemque judiciorum perspexi; deinde vidi nostros publicanos facile a senatu disjungi, quamquam a me ipso non divellerentur; tum autem bea-

Kk 4

108

*b) Arretinos.**c) ita nihil.*

ros homines (hos piscinarios dico , amicos tuos) non' obscure nobis invidere: putavi, mihi majores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaque primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompejum adduxi in eam voluntatem, ut in senatu non semel, sed sæpe, multisque verbis hujus mihi salutem imperii, atque orbis terrarum adjudicaret. quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quam reipublicæ: quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompejo, ex rerum illarum disensione arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate conjunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior, & in republica firmior hac conjunctione esse posset. odia autem illa libidinosa, & delicatæ juventutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil jam denique a me asperum in quemquam fit, nec tamen quicquam popu-
 p. 19
 a. lare, ac dissolutum; sed ita temperata tota ratio est, ut reipublicæ constantiam præstem, privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malivolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam; atque ita amem, si d) iis novis amicitiiis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Sículus infusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νῆφε ε), κὶ μέμνασ' ἀπισεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν Φρενῶν.
 Ac nostræ quidem rationis, ac vitæ quasi quandam formam, ut opinor, vides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis; cui mederi nunc non possumus. est enim illud senatus consultum summa peditum voluntate, nullius nostrum auctoritate factum. nam, quod me esse ad scribendum vides, ex ipso senatus consulto intelligere potes, aliam rem tum relatam; hoc autem de populis liberis, sine causa additum, & ita factum est a P. Servilio

d) etsi.

e) Νῆφε.

vilio filio, qui in postremis sententiam dixit; sed immutari hoc tempore non potest. itaque conventus, qui initio celebrabatur, jam diu fieri desierunt. tu si tuis blanditiis tamen a Sicyoniis nummulorum aliquid expresse-
ris; velim, me facias certiozem. Commentarium consulatus mei Græce compositum misi ad te; in quo si quid erit, quod homini Attico minus Græcum, eruditumque videatur; non dicam quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historiis dixerat; se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam & *σόλοικα* dispersisse. apud me si quid erit ejusmodi, me imprudente erit, & invito. Latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poëma expectato, ne quod genus a me ipso laudis meæ prætermittatur. hic tu, cave, dicas, *τίς παρ' ἐγὼ αἰνήσει*; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit, laudetur; nos vituperemur, qui non potius alia laudemus. quamquam non *ἐγκωμιαστικά* sunt hæc, sed *ἰσοβρικά*, quæ scribimus. Quintus frater purgat se multum per litteras, & affirmat, nihil a se cuiquam de te secus esse dictum. verum hæc nobis coram summa cura, & diligentia sunt agenda; tu modo nos revise aliquando. Cossinius hic, cui dedi litteras, valde mihi bonus homo, & non levis, & amans tui visus est, & talis, qualem esse eum tuæ mihi litteræ nuntiarant. Idibus Mart.

CICERO ATTICO, S.

20

CVM e Pompejano me Romam recepissem a. d. IIII idus Maji, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu idib. Feb. dederas. ei nunc epistolæ literis his respondebo. Ac primum, tibi perspectum esse judicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi asperius a nobis, atque nostris, & injucundius actæ videbantur, moderatissimum fuisse, vehementissime gaudeo; idque neque amoris medioëris, & ingenii summi, ac sapientiæ judico. qua de re cum ad me ita suaviter, diligenter, officiose, & humaniter scripseris, ut non modo te hortari amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs

Kk 5

te,

te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mansuetudinis potuerim; nihil duco esse commodius, quam de his rebus nihil jam amplius scribere. cum erimus congressi; tum, si quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de republica scribis, disputas tu quidem & amanter, & prudenter; & a meis consiliis ratio tua non abhorret: (nam neque de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neque sine nostris copiis intra alterius præsidia veniendum: & is, de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum, atque popolare) verumtamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis; sed mehercule reipublicæ multo etiam utilior, quam mihi, civium improborum impetus in me reprimi, cum hominis amplissima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem sententiam confirmassem, & a spe malorum ad mearum rerum laudem convertissem. quod si cum aliqua levitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimassem; sed tamen a me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens levior, sed ut ille me probans gravior videretur. Reliqua sic a me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse videamur. meos bonos viros, illos quos significas, & eam, quam mihi dicis obtigisse, *σπάρταν*, non modo nunquam deseram; sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. illud tamen, velim, existimes, me hanc viam optimatum post Catuli mortem nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhinton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' ἑδὲν εἰσι, οἷς δ' ἑδὲν μέλει,

mihi vero ut invideant piscinarii nostri, aut scribam ad te alias, aut in congressum nostrum reservabo. A curia autem nulla me res divellet: vel quod ita rectum est: vel quod rebus meis maxime consentaneum: vel quod, a senatu quantifiam, minime me pœnitet. De Sicyoniis, ut ad te scripsi antea, non multum spei est in senatu. nemo est enim jam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est. alia via, si qua potes, pugna. cum est actum, neque animadversum est,

est, ad quos pertineret; & raptim in eam sententiam pedarii b. cucurrerunt. inducendi senatus consulti maturitas nondum est: quod neque sunt, qui querantur; & multi partim malivolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius consul. unum reprehendo, quod otium e Gallia nuntiari non magnopere gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius vero ita se gerit, ut ejus consulatus non consulatus sit, sed Magni nostri ὑπὸ πικρῶν. De meis scriptis, nisi ad te Græce perfectum consulatum meum. eum librum L. Cossinio dedi. puto te Latinis meis delectari; huic autem Græco Græcum invidere. alii si scripserint, mittemus ad te; sed, mihi crede, simul atque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, amatorque noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donavit. cum mihi, per legem Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret: libenter, dixi, me accepturum, si attulisset. nunc, si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites, liberos denique, ac servos tuos, ut scida ne qua depereat. nam & Græcis his libris, quos suspicor, & Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est. ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis datur, in iis studiis conquiesco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quam soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris: ipsiusque Pæti tibi negotia commendo, de quibus tibi ille agit maximas gratias: & ut jam invisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo.

M. TVLLII CICERONIS
 EPISTOLARVM
 AD
 ATTICVM,
 LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

*Due prima libri hujus epistola, scriptæ sunt, itom ad
 ultia.*

p. 21
 a.